

õpilastega, oli 1875.—76. a. esimese, illegaalselt teotseva eesti üliõpilaste koon-dise esimees. Samal ajal töötas J. kaasa »Vanemuises« kõnepidajana ning kõne-õhtute korraldajana. Eesti Kirjameeste Seltsi astus J. selle tegevuse algusel, pidas seltsi koosolekutel rea kõnesid, oli tegev vanavara-korjamise alal ning eestseisuse liikmena; lahkus tuttavalt koosolekul 28. VIII 1881 ühes teiste J. Hurti mõtteosalistega eestseisusest ning seltsistki. Nõo kirikuõpetajana töötas J. kaasa Eesti Aleksandri kooli kesk-komitees, olles selle abi-esimees kuni kesk-komitee tegevuse lõpetamiseni; avaldas trüki aruande Al. kooli korjanduste seisukorra üle («Kolmas aruanne tööst Eesti Aleksandri kooli kasuks», 1881). — Tarvastus asudes jäi J. üldistest ettevõtetest kõrvale, olles tegev kohalikus kooli- ja hariduseseltsis asu-tajana ning esimehena ja põllumeeste seltsis. Tundes erilist huvi aiapidamise vastu asutas J. Tarvastu kirikumõisas suurema aedvilja-kasvanduse, kus aedherneste ning -ubade sortide proovimisega tagajärgi saavutas, mis kaugemalgi tähelepanu äratasid.

Enamlaste võimupäevil enne Saksa oku-patsiooni vangistati J. ning süüdistati rahva-vaenulises tegevuses, lasti aga varssi vabaks. Okupatsiooni ajal võttis J. praostina osa aprillis 1918 Riiga kokkukäsitatud »Maakogu« (Landesversammlung) koosolekust, kus hää-letas Läänemere-maade Vene riigist lahuta-mise poolt, ei ühinenud aga mitte eesti vallavanematega, kes nõudsid rahvale enesele otsustamisõigust rahva tuleviku kohta saa-tuslikus küsimuses. Eesti iseseisvuse alul (1919. a.) vangistati J. uuesti, kusjuures talle pandi süüks rahvatahte-vastast teguviisi mainitud »Maakogus«, kuid mõne aja järel lõpetati süüdistus.

J.-i sulest on ilmunud E. K. Seltsi Aasta-raamatus mitu artiklit; seltsides peetud kõned avaldas J. trüki pealkirja all »Kodukool« I—III (1876—80), andes sellega kaugemalegi lugeja-konnale ladusalt kirjutatud üldharidusliku si-suga lugemisvara; üliõpilasena tõlkis J. »Vane-muise« näitelava tarvis näitemängu »Advo-kaat tohtri ametis« (1876). Peale nende on J. avaldanud mõned vähemad vaimuliku sisuga raamatud, jutlustekogu »Käsu jutlused« (Pär-nus, 1901) ja kirjutanud ajalehis rea artikleid.

Hermann, E. kirj. ajal., lk. 477; H. Rosenthal, Kulturbestrebungen d. estn. Volkes (1912); J. Köpp, Eesti Üliõpilaste Seltsi Ajalugu I (1925); isiklikult saadud andmed.

T.

JÕGEVER, Jaan, filoloog, seltskonnatege-lane, kirjanik, sünd. 15. VI 1860 Saaremaal Maasi v. põllumehe pojana. Õppis klk.-koo-lis, 1873—77 Riia vaimulikus koolis ja

1877—82 Riia vaim. seminaris, mida ometi ei lõpetanud, vaid eksternina abituuriumi õiendas Tallinna Aleksandri gümnaasiumis a. 1883. Astus samal a. Tartu ülikooli, esiti õigus-, siis ajaloo-keeleteaduskonda, mille lõpetas kandidaadina 1887. Oli 1884—89 Treffneri güm-n.-is vene keele õpetajaks ja 1889—92 rahvakoolide inspektoriks. Teenis 1892—1903 Tartus sisetsensorina, olles selles ametis era-pooletu, kuid väljendades sel ajajärgul ka teatavat skeptilist, olgugi heatahtlikku in-differentsust eesti rahvuslike püüete vastu. 1903—20 töötas ta Treffneri güm-n.-is eesti keele õpetajana ja 1909—18 (aluni) eesti keele lektorina Tartu ülikoolis, üht-lasi teenides ka Liivimaa Hüpoteegi Selt-sis raamatupidajana. Lükkas 1918 tagasi Saksa okupatsioonivõimude ettepaneku jät-kata oma tegevust Tartu ülikoolis. Töötas E. V. Tartu ülik. asutajate hulgas (suvest 1919) valitsuse poolt määratud ajutise dekaanina ning (sügisest 1919) eesti keele professorina, alul kohustetäitjana, hiljemini (suvest 1924) erakorralise ja lõpuks (sügisest 1924) korra-lisena. Suri 6. XI 1924 Tartus.

Nagu harilikult muudelgi iseseisvuse-eel-seil tegelastel, on J.-i tööalad olnud väga erisugused. Neist tähtsam oli keeleteadus. Juba E. Kirjam. Seltsi viimaseis aastaraa-matus (1888—89) tutvustab J. eesti lugeja-konda Rask'i, Ahlqvisti, Thomseni ja teiste õpetlaste meie sugukeeli käsitlevate uurimus-tega ning avaldab ka kaks iseseisvat kirju-tist: »Esimese järgu kahesilbilistest tüvedest Eesti keeles« ja »Kõige vanem kiri Eesti kee-les, mis meie ajani on järele jäänud«. 1904 ilmub J.-il »Eesti keele õpetus koolidele ja iseõppijatele« (171 lk.), mis sisaldab häälikute-ja vormiõpetuse. Selle grammatika erinevaks jooneks on püüd keele praeguse ehituse kä-sitluse suures määral kasutada soomesugu keelte kaasaegse uurimuse tulemusi; deklinatsiooni ja konjugatsiooni esitusel jaotatakse sõnad liikidesse häälikuloolisest seisukohast. Viimased kaks osa on autor hiljemini aren-danud eri teoseks »Käänamise ja pööramise tabelid Eesti kirjakeeles« (E. Kirj. 1913; ka eritrükk, 58 lk.). 1907 ilmub J.-il »Lühike Eesti keele õpetus koolidele« (82 lk.), 1918 »Eesti keele häälikute ajalugu« (224 lk.) ja 1919—20 »Eesti keele grammatika« I (Hääliku- ja vormiõpetus, umb. koolide 5. õppeaastale), II (Enam süvendatud vormiõpetus, umb. 7.—8. õppeaastale), III (Tuletuseõpetus ja lauseõpetus, koolide kõige kõrgemale ast-mele). Selle teose 2-s viimases osas leidub ülearu pikki keeleajaloolisi selgitusi ja liig-seid võrdlusi lähemate ja kaugemategi sugu-keeltega. Ajakirjas »E. Kirj.« avaldab J. hulga kirjutisi eesti kirjakeele ajaloo ja kaas-